

Бүтүн дунё пролетарлари, бирлашингиз!



ТОШКЕНТ ҲАҚИКАТИ

● № 123—124 (9369—9370). ● 1988 йил 29 июнь ● чоршанба ● Баҳоси 5 тийин

Кеча Москвада, Кремлнинг
Съездлар саройида Совет
Иттифоқи Коммунистик партия-
сининг XIX Бутуниттифоқ кон-
ференцияси очилди.



МОСКВА. Кремлнинг Съездлар саройи, 1988 йил 28 июнь. Суратда: КПСС XIX Бутуниттифок конференциясининг очилиши.

ТАСС — ЎзТАГ телефотоси.

ЛЕНИНЧА АНЪАНАЛАР РУҲИДА

КПСС XIX Бутуниттифоқ
конференцияси ўз ишини бошлади

Нотиқ Кузбасс меҳнат
қоллективларининг асосий
кўпчилиги қайта қуришнинг
боришига иш билан, фақат
иш билан баҳо бериш зарур
деб ҳисоблаётганликларини
таъкидлади. Қайта қуриш—
катта меҳнат ва катта масъ-
улиятдир. Кузбасс меҳнатчи-

роитга боғлиқ ҳолда ўзлари белгилашлари лозим. Делегат бу фикрни саноат ходимлари, моддий ишлаб чиқариш бошқа соҳалари ва партия ходимлари меҳнатига ҳақ тўлаш билан қиёслаб мустаҳкамлади.

Биз кам ҳақ тўланишига ва ёмон ишлашга ўрганиб қолганмиз, деб давом этди делегат. Унинг фикрича, бу гуниг кунда баъзи жойларда бошқача тенденция, яхши иш, лекин сарфланган меҳнатнинг миқдори ва сифати-га нисбатан уч-тўрт барабара

ҳим иш булур эди, део ҳисобламақда. Чунки ҳуқуқнинг муҳофаза қилиш органларининг текшириш ўтказадиган турли вакиллари Намунавий устави ҳали ҳам ҳуқуққа оид ҳужжат, деб ҳисобламаётирлар.

(ТАСС).

КОНФЕРЕНЦИЯНИНГ РАЎБАР ОРГАНЛАРИ

Президиум

С. А. Осминин
Д. И. Пятишвиди
Б. Е. Патон
И. К. Полозков
Ф. В. Попов
В. И. Постников
Б. К. Пуго
З. П. Пухова
Г. Л. Рабдаев
Г. П. Разумовский
Н. Х. Ромазан
Н. И. Ризиков
В. А. Саар
С. Д. Сафонов
Б. Л. Сидоренко
Н. Н. Слюсарев
В. П. Смирнов
Е. Е. Соколов
Ю. Ф. Соловьев
М. С. Солонешев
Р.-Б. И. Соштайла
В. А. Стародубцев
Е. С. Стровас
Н. В. Тахизин
Н. И. Травкин
Г. И. Усмонов
Р. Ф. Уткин
В. Х. Хайбуллин
А. П. Хлебущкина
В. М. Черников
М. А. Чурсина
С. А. Шалаев
С. А. Шварцнадзе
Е. А. Шуляк
В. В. Шчебрицкий
Г. А. Ягодин
Д. Т. Язов
А. Н. Яковлев

Секретариат

Ю. Н. Погорелов
Е. М. Примаков
Н. Н. Светличный
В. И. Соломин
М. А. Ульянов
А. А. Хомяков
А. К. Черный
Р. М. Шевцова
О. С. Шенин

Редакцион комиссия

Г. И. Ревенко
Ю. А. Скляров
Г. Ф. Сухорученков
В. В. Терешкова
А. П. Харламов
Л. Ф. Шаколина
О. Б. Шаповалов
Л. В. Шарин
Б. Е. Шчербина

Мандат комиссияси

Г. П. Разумовский
И. С. Силаев
Ю. М. Соломин
В. С. Степанов
С. М. Сулейманов
Г. С. Таразевич
А. А. Титаренко
М. П. Тодоров
Г. И. Уланов
П. Е. Филиппова
Б. И. Фомин
П. Хабибуллаев
М. Х. Хачатрян
М. Ю. Юсупов

(TACC).

М. С. ГОРБАЧЕВ ДОКЛАДИ

(Давоми. Боши 2-, 3-, 4-5-бетларда).

Маҳаллийлаштиришнинг ҳамда маҳкамачиликка қарши курашнинг гоят муҳимлигини эътифдор этиш билан бирга шунинг аниқ-равшан таъкидлашмиш лозимки, буларнинг маҳаллий-чиликни рағбатлантириш билан ҳеч бир алоқаси йўқ. Бундай ҳавф жуда реал бир нарсა бўлиб турибдики, бизда бу ҳавфга қарама-қарши қўядиган жиддий омилилар бўлиши лозим. Марказда ўз сўзини айтиш ҳуқуқи сақланиб қолиши керак. Энг муҳими эса қуйидаги, меҳнаткашлар томонидан бўладиган демократик контрол қатъиян мустаҳкамланиши шарт. Ҳўлайманки, ҳаммаси ўз-ўзини бошқаришнинг тарафдоримиз, аммо биз ўзбечимизга қаршимиз, маҳаллий манфаатлар ҳисобга олинишининг тарафдоримиз. Лекин бу маҳаллий манфаатлар бутун жамият манфаатлари билан албатта қўшиб олиб борилишининг ҳам тарафдоримиз. Хуллас, маҳаллийлаштиришга қаратилган йўл маҳаллийчилик ёки маҳаллий худудиялик учун йўл очиб беради, деб ҳисобловчи кишилар қатъий янгиланган бўладилар.

Централизм билан маҳаллийлаштиришнинг бир-бири билан оқилона қўшиб олиб бериш муаммоси давлат қоронаси (бирлашмаси) тўғрисида, кооперация тўғрисида, яъна тартибдаги меҳнат фаолияти тўғрисида қабул қилинган қонулар муносабати билан ҳам қўндалаган бўлиб турибди. Ана шу ҳужжатларда таърифланган принциплар бошқарув вазифалари ва бошқарув органлари структурасини белгилашда асос бўлиб хизмат қилиши керак. Бу органлар энди аввалгидек меҳнат коллективларига бўйруқ беролмайдиган бўлиб қолади.

Умуман, ўртоқлар, ислохотнинг биринчи босқичидаёқ биз шунга амин бўлидик, ҳўжалик ҳисобида ишлайдиган эвено, айрим меҳнат коллективи ёки кооператив даражасида демократиялашнинг министриклари, территориал органлар, марказий иқтисодий идоралар даражасида бошқаришнинг демократиялаш билан тўндирилмас экан, бу иш лозим даражадаги самарани бермайд.

Бу эса бошқарув органлари структурасини соддалаштиришга, соҳалари ва фаолият тармоқлари бир хил бўлган бошқарув органларини бириктиришга, министриклар ва идоралар сонини қисқартиришга, ортинча бўғинлар, оралиқ ва воситачи структураларни тутатишга қаратилган йўлни изчила амалга ошириш, демократия.

Ўртоқлар, ҳаммамиз биланимизки, қайта қуришга, жамиятнинг демократиялашга, бошқарув ишга ҳалқни кенг жалб этишга оид гоят мураккаб вазифалар ҳал қилинаётган ҳозирги кунда аппаратсиз ишимиз битмайд, биз аппарат кадрларига меъсмай қарашга чек қўйишимиз керак. Бошқарув аппарати бизга зарур, аммо ў ҳозиргига қараганда бошқача аппарат бўлиши керак.

Юксак профессионал билимга эга бўлган, замонавий ахборот технологиясини эгаллаган, ҳалқ демократик тарзда контрол қилиб турадиган, иқтисодий ва социал тараққиётни олга ҳаракатлантира оладиган янги тиндаги аппарат яратиш учун курашмоқ даркор. Бундай аппаратда бошқарув фани асосларини яхши билладиган кишилар ишлаши зарур. Тегишли кадрларни тайёрлаш ва қайта тайёрлашнинг замонавий даражада, янгиликларга йўлга қўйиш вазифаси ана шундан кели чиқади.

Ҳозирги кунда ҳамма бўғинларда бошқарув структурасини тартибга солиш соҳасидаги ишлар бошланиб кетди. Марказда ва республикаларда министриклар ва идораларнинг, жойларда бошқарув бўлимларининг бир қисми тутатилди. Бошқаруvingни янги бош схемалари қўриб чиқилиб, тасдиқланди. Шу схемаларга мувофиқ, Иттифок идораларининг аппарати 40 процент, иттифокдош республикаларда яъни, автоном республикалар, ўлкалар ва областларда учдан бир қисми қисқартирилмоқда, авк олиб бораётган иқтисодий ислохот доирасида қорхоналар ҳам ортинча маъмурий ҳодимлардан ҳалос бўла бошлад.

Аммо бу жараён силлиқ бормайпти, қаршиликка дуч келяпти. Лекин шунинг айтиш керакики, меҳнаткашлар иш сўст борапти, деб КИСС Марказий Комитетини ҳам ҳукуматни ҳам қақли равишда танқид қилмоқдалар. Ҳозир қайта қуриш бошлангандан кейин уч йил ўтгач ҳам жуда катта бошқарув аппарати сақланиб турибдики, унинг аначанига қисми жамият манфаатлари билан ҳисоблашмай ўз мавқеини сақлаб қоллишга зўр бериб уринмоқда. Биз бу ўринда ҳалқнинг мутлақо асосли талабларига биноан иш қўришимиз керак, албатта.

Бизда мавжуд бошқарув системаси самарадорлигини тубдан ошириш зарурати ҳақида сўз юритганда, бу системани яхлит олиб қараш керак. Унинг-бирорта ҳам бўлини демократик янгиланиш принциплари асосига қурилган қайта қуриш жараёнидан четда қолмаслиги зарур. Бу ташқи сиёсий ва ташқи иқтисодий вазифаларни бажариш билан боғлиқ муассасаларга тўла тааллуқлидир. Мазкур муассасаларда кейинги вақтда олиб борилаётган муҳим ўзгаришлар замон руҳига мос нормал жараёндир. Давлат ҳавфсизлиги комитети, Муудофаа миностирлиги ва бош штабнинг жамиятимизни ривожлантиришнинг, демократик жараёнларни авк олдиришнинг ҳозирги босқичида ўз фаолиятини тақомиллаштириш соҳасида амалга ошираётган собитқадам ишларини ҳам қўлаб-қувватлаш керак.

Хуллас, ўртоқлар, демократиялаш жараёни марказ билан жойларнинг, сайлаб қўйиладиган органлар билан икоро органларнинг тўғри нисбатини белгилаш, меҳнаткашларнинг бошқарув ишида реал қатнашушнинг таъминлаш йўли билан бошқарув системасини сифат жиҳатдан яхшилаш вазифасини ўткир масала қилиб қўймоқда. Бинобарин, иш соф ташкилий ўзгаришлардангина иборат эмас. Бу нарсга келадакдиги ишнинг ҳусусиятини англаш учун жуда муҳим аҳамиятга эгадир.

5. МИЛЛАТЛАРАРО МУНОСАБАТЛАРНИ РИВОЖЛАНТИРИШ

Ўртоқлар! Тенг ҳуқуқли миллатлар ва элаларнинг мамлакатимизда таркиб топан иттифоқи социализмнинг энг буюк ютуқларидан бири бўлиб қолди. Бу эса зўр ишонч билан: ленинча миллий сиёсатни изчил амалга оширишгана бундан бўён ҳам тараққиётимизнинг бирдан-бир соғлом негизи бўлиши керак, деб айтиш имконини беради.

Буюк иттифокимизнинг ташкил этилишида асос бўлган ғояларнинг ҳақлигини ҳаёт тасдиқлади: куч-ғайратларнинг қўшилиши, бириллашиш ҳар бир миллатга ва умуман жамиятга ўз ҳаракатини кескин равишда жадаллаштириш, тарихий тараққиётнинг янги марраларига чиқиш олиб имконини берди. Йўлинидада учраган барча қийинчиликларга қарамай, бугунги кунда биз бу иттифок вақт синоивдан ўтди, деб айта оламиз. Мазкур иттифок ҳамма халқларимизнинг бундан бўёнги ривожланиши учун ҳал қилувчи замин бўлиб қолаверади.

Маълумки, миллатлараро муносабатларни ривожлантириш масаласида Марказий Комитетнинг махсус Пленумини бағишлаш мўлжалланган. Аммо биз айни шу кунларда, конференциямида мазкур жуда муҳим ва ўткир проблемани қўриб чиқишимиз керак. Шу ўринда бутун реал манзарани: шубҳасиз ютуқларни ҳам, конкрет социал-иқтисодий масалаларнинг ҳал қилинмаганлиги, шунингдек баъзан миллий ва умумхалқ манфаатларини бирга қўшиб олиб боришда йўқолиб қилинганлиги билан боғлиқ бўлган ҳаммага равшан нўқсонларни, камчиликлар ва қийинчиликларни ҳам қўра билиш муҳимдир.

Олдимизда республикалараро таркиб топан ҳўжалик ва илмий-техник алоқаларини янада ривожлантириш ва мақбул ҳолатга келтириш билан пухта шугуллангани, Иттифок ичиди меҳнат тақсимоти ва меҳнат кооперацияси афзалликлари, илмий жиҳатдан асосланган регионал сисбатни тўла-роқ амалга ошириш вазифаси турибди. Бу ўринда ошқораликнинг аҳамияти катта. Меҳнаткашлар ўз республикаси қандай ривожланаётганлиги ва у халқ ҳўжалик комплексида қандай ўрин эгаллаётганлигини тўла-тўқис билиб туришлари керак. Улар фақат ўз қўйиларинигина эмас, мамлакатдаги барча республикалар қандай яшаб-ривожланиб бораётганлигидан ҳам хабардор бўлишлари даркор. Бу ишни шунинг учун ҳам амалга ошириш лозимки, баъзида республикалараро ўзаро муносабатлар тўғрисида унчалик тўла бўлмаган ёки ҳатто бир ёқлама ахборотга асосланган гап-сўзлар ва фикрларга дуч келинади.

Агар партия конференциямики экономика соҳасида миллатлараро муносабатлар учун ишончли йўналишлар сифатида адолат ва бир-бирига қардошларча интернационал ёрдам қўрсатиш принциплари, умумий юксалишни ҳам, мамлакатимизда яшовчи барча миллатлар ва элалар иқтисодий ва социал турмуш шароитини яхшилашни ҳам таъминловчи ҳамжиҳатлик принципларига тарафдор эканини изхор этса, тўғри бўлади.

Ҳозирги шароитда иттифокдош республикаларнинг ҳуқуқлари англаб олиниши ва тўб иқтисодий ислохотга мувофиқлаштирилиши зарур. Афтидан, мазкур республикалар, Иттифок фонди олдидаги ўз мажбуриятларини бажариб, моҳирона, ташаббускорлик билан ҳўжалик юритиш ҳисобига ўз эҳтйжлари учун ишлаб чиқаришни ўстира олишлари мақсадга мувофиқ бўлса керак. Бу миллий муносабатларни ривожлантиришда социал адолат талабларига мувофиқ келган, олга қараган умумий ҳаракатимизни рағбатлантирган бўлур эди.

Кейинги йилларда демократиялаш ва ошқоралик жараёнида шундай муаммолар ҳам қўриноб қолмоқдаки, уларнинг мавжудлиги ҳаммиша ҳам етарли равишда ҳисобга олинмай келинара эди. Масалан, тил, маданият, адабиёт ва санъат, тарихий ёдгорликлар, табиятнинг муҳофаза қилиш билан боғлиқ масалалар шулар жумласидандир.

Кўп миллатли давлатимизнинг ривожланиши, табиики, миллий ўзалигини англашнинг кучайиши жараёни билан боғлиқ ҳолда кечади. Бу ижобий ҳодиса, аммо мазкур ҳодиса билан боғлиқ юзага келаётган янги талабларга ҳаммиша ҳам зарур даражада эътибор берилмаганлиги сабабли айрим масалалар мураккаб тўс ола бошлади, қатор ҳолларда миллатчилик тусини олди.

Бу масалаларни умуман осойишта, турли сийистемоллар ва ҳақдан ошншларга йўл қўймасдан ҳал қилиш мумкин эди.

Кейинги вақтда биз миллатлараро муносабат масалалари қанчалик мураккаблашиб кетиши мумкинлигини ўз қўзимиз билан қўриб ишонч ҳосил қилдик. Бинобарин, халқларимиз қардошлиги ва дўстлигини қўз қорачигидек асраш керак. Бошқача йўл, оқилона тадбирнинг ўзи йўқ, ўртоқлар, (Қарсаклар). Бунинг тескарисини исбот қилишга уринадиган киши ўзини ҳам, бошқаларни ҳам алдайди. Бунинг устига, турли миллатларга мансуб кишиларни ўзаро тўқнаштиришга уриниш, улар орасида адолат ва нафрат уругини сочиш — қонуи у ёқда турсин, балки ўз халқи ва социалистик жамият олдида оғир масъулиятни ўз зиммасига олиш демократия. Бундай ҳатти-ҳаракатлар объектин равишда демократиялаш жараёнига ҳам, қайта қуриш ишига ҳам тўқинилик қилади.

Биз миллатлараро муносабатлар масалаларини кўп миллатли Совет давлати тараққиётининг ҳозирги босқичи нўқат-назаридан ҳам қараб чиқишимиз лозим. Ўзимиз тўплаган тажрибани умумлаштириш, барча қимматли ютуқлардан фойдаланиш ва айни вақтда кутилшимиз зарур бўлган ҳолларни билиб олишимиз керак. Тўғрисиани айтсак, бу ишда бош қотирадиган муаммолар бор. Аввало Иттифок билан республикаларимизнинг ўзаро қамқорлигини йўлга солиб турадиган қўпгина норматив актларга баҳо беришимиз, улар ҳозирги шароитга, кўп миллатли жамиятимизнинг вазифа ҳамда талабларига, демократиянинг ривожланиш даражасига қай тарзда мос келишини баҳолашимиз зарур. Бу иш афтидан иттифокдош, автоном республикалар, бошқа миллий давлатларнинг мавқеини, ҳуқуқ ва вазифаларини аниқлашни ҳам талаб этади.

Масалага ана шундай ёндашув асосида қуйидаги масалани ҳам қўриб чиқиш даркор. Аҳоли истиқомат жойларининг ўзаро тартиб турши жамиятимизга хос ҳусусият бўлиб, қўпгина кишилар ўз миллий давлатларини ташқарида яшайдилар, шундай элалар ҳам борки, улар ўзларининг территориал автономиясига эга эмаслар. Буларнинг ҳаммаси кўп миллатли давлатимиздаги мавжуд реалликлардир. Бу борада — муайян келишмовчиликлар пайдо бўлиши мумкин ва уларни ҳал этиш учун иҳтиёриймида фақат биргина йўл бор. Таркиб топан Иттифок давлат тузилиши доирасида ҳар бир миллат ва эланинг ҳамда бутун совет халқлари ҳамжамиятининг манфаатларини мумкин қадаҳ ҳисобга олишни таъминлаш зарур. Бизнинг конкрет шароитимизда масалага бошқача ёндашнингнинг умуман имкони йўқ, бошқа йўлдан боришга ҳар қандай уриниш ҳалокатли бўлур эди.

Масалан, Қозоғистонни олиб қўйганда. У тараққиёт учун катта имкониятларга эга бўлган жуда улкан республика, чинакам интернационал оила бўлиб, унинг ютуқлари барча халқларимиз қамқорлигининг самарасидир. Бу заминни қозоқлар, руслар, украинлар, немислар, қирғизлар, татарлар, ўзбеклар, туркменлар, бошқа қўпгина миллатлар ва элаларнинг вакиллари ўзлаштириш, у ерда ягона оила бўлиб яшамоқдалар. Айни вақтда ҳеч ким Қозоғистон республикасининг яхлитлигини шубҳа остига олаётгани йўқ. Худди шундай манзарани бирон-бир даражада бошқа республикаларда ҳам кузатиш мумкин.

Бизда экономикани, умуман бутун ижтимоий турмушнинг интернационаллаштиришдан бўлак йўл йўқ. Бинобарин, миллий маҳдудликка ҳар қандай уриниш иқтисодий ва маънавий қашшоқликкагина олиб келиши мумкин. Масалага бизнинг социалистик ёндашувимиз бошқача: қайси миллатга мансуб бўлмасин ҳар бир киши мамлакатларнинг исталган ерида амалда тенг ҳуқуқли бўлишга, ҳамма ерда ўз ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини амалга ошира олишга интилимиз.

Биз миллатлараро муносабатларни янада мустаҳкамлаш учун курашар эканмиз, Совет Иттифокни давлатининг ривожланиши, халқларимизнинг интернационал алоқалари ва қардошлиги ҳаётбахш муттасил жараёнлар эканлигига асосланамиз. Бу жараёнлар доимо ҳам республика, ҳам Иттифок органларининг диққат марказида туриши керак. Бу жараёнлар билан боғлиқ муаммоларни халқларнинг хоши-иродасига, уларнинг ўзаро розилигига таяниб ва барча совет кишиларининг манфаатларини ҳисобга олиб ҳал этиш керак.

Сиёсий тузумимиз доирасида доимий асосда миллатлараро проблемаларнинг бутун комплекс билан шугулланидиган давлат ва жамоатчилик муассасалари бўлиши жуда муҳимдир. Аввал айтиб ўтганимдек, бу СССР Олий Совети Миллатлар Советининг асосий вазифаларидан бири бўлиб қолиши лозим.

Умуман, ўртоқлар, Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи — бизнинг муштарак хонадонимиздир. Бинобарин, биз, ана шу хонадон соҳиблари, доимо ўз хонадонимиз ҳақида ғамхўрлик қилишимиз, уни асраб-авайлашимиз ва обод қилишимиз, барча совет кишилари бу хонадонда яшаб, ўз социалистик Ватанидан фахрланишлари учун ҳаракат қилишимиз зарур. (Давомили Қарсаклар).

Афтидан, буни конференциямики резолюциясининг миллий муносабатларни тақомиллаштириш тўғрисидаги қисмида алоҳида таъкидлаб қўрсатиш даркор.

6. СОЦИАЛИСТИК ҲУҚУҚИЙ ДАВЛАТНИ ШАҚЛЛАНТИРИШ

Марказий Комитет Теизсларининг совет жамиятини изчил демократиялаш жараёни социалистик ҳуқуқий давлатни барпо этиш билан тугалланиши лозим, деган қондаси қизиниш уйотганлигини таъкидлашмасдан ўтолмайман. Қисқа қилиб айтдиган бўлсак, ҳуқуқий давлатга бериладиган таърифда асосий нарсa қонуининг устулинлигини амалда таъминлашдан иборатдир. Бирорта ҳам давлат органи, бирорта ҳам мансабдор шахс, коллектив, партия ёки жамоат ташкилоти, бирорта ҳам киши қонунга бўйсуниб мамбуриятдан ҳалос этилмайди. Граждандар ўз умумхалқ давлати олдида масъу ул бўлгани сингари, давлат ҳокимияти ҳам граждандар олдида масъулдир. Граждандарнинг ҳуқуқлари ҳокимият ва унинг вакилларининг ҳар қандай ўзбешимчаллигидан мустаҳкам ҳимоя этилган бўлиши даркор.

Қайта қуриш биздаги мавжуд ҳуқуқий тартибнинг қоқоқлигини айниқса равшан қўрсатиб берди. Бу тартиб кўп жиҳатдан ҳозирча раҳбарлиқнинг демократик, иқтисодий методларига эмас, балки жуда кўп тақидлар ва майда-чўйда тартибга солишларга асосланган бўйрўқбозлик-маъмурий методларга асослангандир. Шу бонддан ҳам ҳозир амалда бўлган қўпгина ҳуқуқий низоомлар ижтимоий тараққиётга тўғаноқ бўлиб қолди. Совет қонуинчилигини ислох қилиш зарурати ана шундан келиб чиқади. Бу ислохот жуда кўп ҳуқуқий нормаларни, биринчи навбатда социалистик мулкка, планлаштиришга, ҳўжалик, меҳнат, солиқ, пенсия ва бошқа муносабатларга оид ҳуқуқий нормаларни қамраб олиши зарур. Қонуларини янгиллашда қонуи билан тақидланмаган ҳамма нарсасга ижозат берилади, деган принцилга қатъий амал қилиш керак.

Суд органларининг фаолияти жуда катта аҳамиятга эга. Қўллаб қишиларнинг тақдирини, улар ҳуқуқларининг ҳимоя қилиниши, қонуни бузган кишиларнинг албатта жазоланиши оид судловнинг қанчалик аниқ ишлаши боғлиқдир. Ана шундай шароитда демократиямиз системасида суднинг ролига ленинча баҳо беришни тиклаш, судьяларнинг мустақиллиги, уларнинг фақат қонунга бўйсуниш принципинга қатъий амал қилиш гоят муҳимдир. Судларнинг юқори халқ депутатлари Советлари томонидан узоқроқ, айтилмай, 10 йиллик муддатга сайланиши бунинг муҳим гарантйаларидан бири бўлиши мумкин.

Жамоатчилик судга ҳурматсизлик қилганлиги учун, унинг фаолиятига аралашганилиги учун жавобгарлиқни қўйишнинг, суд жараёнининг томонлар рақобати ва тенглиги, ошқоралик ва очкилик каби демократик асосларига қатъий риоя қилинишини таъминлашни, ишни ҳар қандай равишда олдиндан ҳал қилиб қўйишни, ҳалдан ортиқ қоралаб юборишнинг истисно этишни, айбислик таъминийлиги принципининг оғимшай амалга оширилишини талаб қилмоқда.

Халқ маслаҳатчилари роилини ошириш тўғрисидаги масала ҳақли равишда ўртага қўйилмоқда. Жумладан, энг мураккаб ишларни қўриб чиқишда суд маслаҳатчиларини сонини ошириш тўғрисидаги тақдир диққатга сазовордир.

Шундай қилиб, ўртоқлар, биз суд соҳасида катта ислохот зарурлигини ҳис этиб турибмиз.

Прокуратураининг роли ва масъулиятини тўғрисида алоҳида гапириб керак. Кейинги йилларда илмобойида прокуратура зиммасига жуда кўп қўшимча вазифалар қўйилдики, булар у ёки бу даражада прокуратуранинг қонунга риоя қилиш устидан назорат этиш бораидаги вазифаларини иккинчи ёки ҳатто учинчи ўринга суриб қўйди. КИСС Марказий Комитети бундай оғимши бартараф этишни зарур деб топиб, ленинча фикрга қайтиш ва совет қонуларига ҳамма жойда аниқ тушунилган ва қўлланилган ҳолда риоя қилиниши устидан назорат этишни прокурорларнинг асосий вазифаси сифатида тасдиқланган зарур деб топди.

Жиноий, сўнгра эса, процессуал ва ахлоқ тузатиш меҳнат қонуларини ўзгатириш соҳасида бошланган ишлар, мазкур қонуинчи нормаларини тараққиётнинг ҳозирги босқичида жамият талабларига мувофиқлаштириш жиноятчиликка қарши курашни қўйиштиришнинг муҳим шартидир.

Милиция ишнини яхшилашга катта эътибор бериш лозим. Кейинги икки-уч йил ичиди партия комитетлари ва меҳнат коллективлари тасвиасига биноан, ўн минглаб коммунистлар ва комсомоллар — ишчилар синфи ва деҳқонларнинг вакиллари милиция ишига ўтдилар.

Бу тадбир Ички ишлар министрилиги органларини соғломлаштиришга хизмат қилади, маълумки, бу ерда ишда жиддий нуқсонларга ва афсуски, сийистемолларга ҳам йўл қўйилмоқда. Қадрлар билан ишлаш, уларнинг сиёсий тарбияси, юридик таъбирларини билан шугулланиш ҳамда касб маҳоратини ошириш — милиция иши даражасини қатъиян оширишда бизга қўмаклашадиган асосий омилдир.

Яқин вақт ичиди жиноят ишларининг асосий қисминини текшириб чиқишни Ички ишлар министрилигининг тергов аппарати тасаруфига ўтказиш ва уни маҳаллий милиция органларига бўйсунмайдиган мустақил структурга қилиб ажратиш тўғрисидаги тақдир ҳам қўлаб-қувватлашга арзийди. Афтидан, бу тадбир жиноятчиликка қарши курашда, жамоат тартибини сақлаб туришда совет милициясининг имкониятларидан янада яхшироқ фойдаланиш имконини беради.

Граждандарнинг ҳуқуқларини муҳофаза қилишни қўйиштириш мақсадида ўз-ўзини бошқарувчи уюшма бўлган қонунларнинг роилини ошириш масаласини, шунингдек жиноят ва гражданд ишларини қўриб чиқишда адвокатларнинг активроқ иштирокини таъминлаш тўғрисидаги масалани ўртага қўйиш тўғри бўлур эди.

Экономиканининг ҳўжалик ислохоти принципларига ўтиши муносабати билан Советлар, министриклар, идоралар, ҳўжаликлар ва бошқа ташкилотларнинг юридик хизматини, давлат арибтражи органларини анча мустаҳкамлаш лозим. Ишлаб чиқариш алоқалари тобора кўпроқ равишда шартнома муносабатлари асосига қуриладиган ҳўжалик ҳисоби ва ўзини ўзи бошқариш шароитида юридик хизматнинг пухта ишлаши биринчи даражада аҳамиятга эга бўлади. Бунингсиз қайта қуриш давомида пайдо бўладиган жуда кўп ҳуқуқий масалаларни ва бошқа масалаларни тўғри ҳал қилиш тўғрисида гапириб мумкин эмас.

Белгиланаётган ҳуқуқий ва суд ислохоти (бу' ислохотнинг асосий йўналишларини конференциямизнинг алоҳида резолюциясида белгилаб бериш тақдир этилади) шубҳасиз, қадрлар билан жиддий равишда таъминлашни талаб қилади. Бу ўринда юристлар тайёрлаш ва уларни қайта тайёрлаш махсус программасини ишлаб чиқиш зарур. Айни бир пайтда юридик қадрлар моддий таъминотининг этилган масалаларини ҳам ҳал қилиш лозим.

Юридик умумий таълимни мактабдан бошлаш, уни техникумлар ва олий ўқув юртиларда, қорхоналар ва муассасаларда давом эттириш керак. Моддий манфаатдорлиқни ошириш, ҳўжалик ҳисоби шароитининг ўзи ҳам меҳнаткашларнинг кенг оммаси ҳуқуқ билимлари асосларини ўрганишларига, мамлакатимизда ҳуқуқ-тартиботни мустаҳкамлашга кўп жиҳатдан қўмаклашди, деб ўйлайман.

7. СИЁСИЙ СИСТЕМАДАГИ ЖАМОАТ

ТАШКИЛОТЛАРИ

Жамиятдаги турли социал табақалар манфаатларини ифода қиладиган жамоат ташкилотлари совет сиёсий системасининг муҳим таркибий қисмидир. Социалистик қурилиш тарихида касабa союزلари, комсомол, кооперация, хотин-қизлар ташкилотлари ва бошқа ташкилотлар муҳим роль ўйнади. Ҳозир ҳам улар ўз фаолиятини активлаштириш, жамиятнинг революцион янгиллашга қўшаётган ҳиссаларини қўйиштириш йўллариини изламоқда. Лекин жамоат ташкилотларида — улар қанчалик хилма-хил бўлмасин — қайта қуриш секин ва оғир қўймоқда. Партия ва давлат органларининг раъига қараб ишларни эскича олиб бериш одати жуда кучли.

Мамлакатдаги умумий муҳит, қабул қилинган бир қанча сиёсий қарорлар ва қонуи актлари жамоат ташкилотларига қайта қуриш жараёнида ўз ижодий имкониятларини янада дадиллиқ билан ишга солиш имконини беради. Кези келганда шунинг айтиш керакики, касабa союزلари ҳуқуқлари тўғрисидаги, ёшлар ҳақидаги, қўнғилили жамиятлар, ташаббускор жамоат органлари ва ташаббускор жамоат биришмалари тўғрисидаги қонулар қабул қилиниши лозим бўлган навбатдаги қонулардир. Бинобарин, ҳозир жамоат ташкилотлари фаолиятини янги шароитга мослаб қайта қуриш учун яхши замин вуजूдда келтирилган.

Аммо гап фақат қарорлар ва қонуи актларида эмас, албатта. Энг муҳими, гап жамоат ташкилотларининг ўзлари ҳозирги босқичдаги ўз роли ва ўринини қандай англаб олишда. Чамаси, биз конференциямикида жамоат ташкилотлари фаолиятини қўйиштириш билан боғлиқ бўлган муаммоларни ҳар томонлама муҳомаа қилишимиз лозим. Шу муносабат билан ўз фикримни айтиб ўтмоқчиман.

Аввало касабa союزلари тўғрисида гапираман. Равшанки, уларнинг мустақиллигини ҳурмат қилиб, ўз ишнини қандай қайта қуриш тўғрисида уларга аниқ рецет бермаслигимиз керак. Бунинг устига касабa союзларининг XVIII съезида ҳам шу ҳақда гап борди. Энг муҳими — касабa союз ташкилотлари ҳаётининг ўзини демократиялаш ҳамда жамиятнинг демократик жиҳатдан янгиллаш жараёни айниқса меҳнат коллективлари даражасида келтириб чиқараётган янги вазиятини улар ҳисобга олишларидир.

Ҳозир давлат органлари бажарётган баъзи вазифаларни жамоат ташкилотларига топиштириш учун кулай истифодилар вуजूдда келмоқда. Биз касабa союзлари ўзини ўзи бошқариш асосларини қўйиштиришнинг фаол тарафдорлари бўлишини қўйишга ҳаққимиз. Меҳнат коллективларининг ўзини ўзи бошқариш касабa союзларининг меҳнатнах инсон демократик ҳуқуқларини ҳимоя қилиш каби вазифасининг аҳамиятини оширади. Касабa союзлари демократик фойдасига таъин ҳам дадилроқ ҳаракат қилиб одамларнинг қайфиятларига қўйилроқ таъсир ўтказишлари, қоқоқлиқни бартараф этишда уларга ёрдам беришлари, коллектив ва жамият ишларини бошқаришга меҳнаткашларнинг кентроқ жалб этишлари мумкин.

Касабa союзларининг биринчи навбатда меҳнат муҳофазаси, ҳавфсизлик техникаси, социал страхование, одамларнинг дам олиши ва турмушини ташкил этиш соҳасида меҳнаткашларнинг социал-иқтисодий манфаатларини ҳимоя қилишларининг аҳамияти қанаймайди, балки тобора қўпаяверади, албатта. Бинобарин, иқтисодий ислохотни амалга оширишда касабa союзлари ўз реал жойларини топиб, янада актив роль ўйнашлари лозим. Зеро ишчилар синфининг, барча меҳнаткашларнинг турмуш шароитларини фақат шу йўл билангина анча яхшилашга эришиш мумкин.

Кас

